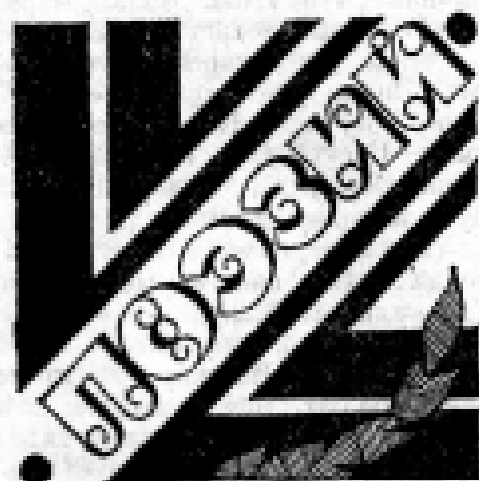


Александр Селин

Корно —
пылышан,
шинчан



МО КОДЕШ?

Полген театрын колоннада гай,
Ушналтын возо эм гай кочын-тамлын.
Пүнчер мардеж деп мутлана лыжган.
Ты йукуш кайык чотыматыме ушналтын.

Пүнчер мекла гыч йыртыкта эгер.
Лум сымн йолгымжн ошман ик серже.
Торлет тышечын — тунгалеш ножер.
Шонет, уке — мнен лектытак ерын.

Тумар арна гыч лапышке волет —
Памашыште ташла вуд, модын-шолын.
Икса почеш каот — ончылавет
Шуйналт возеш чока шудан тор олык.

Пүртүсышто уке нимо утат;
Чыла шке верыште, чылан шке шотшо.
Лум леведеш гын, мланде каналта.
Эгер йога, январьымат ок шотло.

Облат: айдемын ойыраш ок дий
Пүртүс деч. Ончыкта чын улным калык:
Я «олык марий», я «ножла марий»,
Я «курык марий» ман, мемнам лумдалыт.

Калмыкым Пуншнн манын «друт степей».
Могай калмык, кусна гын чодырашше?
Туномынат гын, сай тылат купет.
Туномын отыл — ок кул Крым, сёрате.

Руэн пытарена гын чодырам,
Тешкен, урен мёр олым, памашым,
Юл серым төчена гын кусараш, —
Ме ужнына могове пұрыманшым?

Ала тувомже олык я ножла,
И курык марий манашат ок келше?
Вет эртыше жапнам шарнен илаш
Кодеш лач йылме, калык муро волет..

КОРНЫШТО

«Нур — шинчан, а чодыра —
Пылышан», — ойлап марий,
Упыш тиде ой пура.
Учапаш пырчат ок лий.

Керпакшат, лентат пасушко —
Йонтыдо йырванш тутый,
Ончалат йырет кеч-кушко —
Мландывалне юж йолга.

Шегын пура чодырашке —
Тыште мардежат нана.
Эн изи йукат, тора гыч
Толын, пылыштан солна.

Таче лектым мундыр корныш.
Мый вагоншыто улам.
Фильмысе гай койын кодят
Ял, чашкер, пасу, ола.

Пассажирын жапше уло.
Но от кий эре кўшен,
Корныштан пышталтым пурьо,
Шып шинча мемнан куно.

Рвезе шаралта газетым,
Удырвонг кынам почеш.
Черетан «кинносўретым»
Мый ойна гычын ончем.

Нылымше — пўрвонг — ик мутым,
Весым пеленгта вара.
Вискала шомжым пуйто,
Пуйто йўншым огара.

Шке конланте улю «печым»
Назыр пужышша чылан.
Ончыч вурсышша игечым,
Шылтален йўр укелан.

Да вара йонгалте шомшын
Эл наша мерген ойна.
— Керсатен пижаш гын шомшым, —
Мане рвезе, — жертына.

— Вўдым от керт йылме дене
Ня пўен, ня йоктарен.
Ончыч моткымо мут дечын
Эрыман, — ойла пўрвонг.

— Кузерак «Марий ушемда?» —
Рвезе мый дечем йодеш. —
Толкындам нигў ок темде?
Мутда ок код ярашн?..

Шиждегеч нурен-шогалып
Проводница, брынат:
Чай йўжшан.
А ме, полдалтын
Койын, пенш ўчапшана.

— Нур шинчан,
а чодыра?
Удыр мане:
— Пылышан.
Йодым:
— Корно могойрак?
Маныгч:
— Пылышан, шинчан.

* * *

Коден машинынам ола тўреш,
Ме Печ* урем ден онжылына йолын.
Тулай мотор — чылт азыкыш пурет,
Кудал эртет гын, шижышым кок век лонтын.

Тўжем паш дыр кўртньо-кў полат.
Нўлталтын вўйжо, пуйто шўртньо жерде.
Омса воктен венгерка, гид, ойла:
— Тўжвал тўс — сай, но чонжо храмын — кўргў.

Ме пурена. Тул отыл йыр йўла, —
Шонет, моторлык волгалта храм кўртым.
Йонартле сем. Шкенан зал юзла
Шонга, шонет, тўналтыл тойым, шўртным.

Оргая йонга. А семже келмо гай
Чучеш моткоч. Еаропына кыдалше...
Уке, огеш жерт лийыжнат тыгай.
— Марий сем, — мане ўдыр, шыртымале.

* Печ — Венг Республикасысе ола.

Сыктымкар воктен аэропортыш
Волыш «Ту», конден озам, унам.
Оранек бетон пасу — он портыш.
Лум пуа пачаш-пачаш унам.

Корныш ченам изини мый покшыш,
Вет йүдмөлып найыман мынар.
А ончет гын, йүштө марте от шу —
Почылда кайканым Сыктымкар.

А ончет гын, кышпо тече лөвө.
Лум омыш лий, интне, тыште лым.
Тогдаси, ег вангарешем лекте.
Йодо эшым:
— Вы с Йошкар-Ола?

Нантая троллейбус он олашке,
Шомакна ван лишемда мемнам.
Шке шоем: «Мыняре сай йолташым
Мөбтыштө шинчен йомдарена».

Съездын ўжыныт писатель таг-алак.
Налым унагудышто верем.
Эртын пелйүдат, эше ом мале,
Ўжмо-колмым нөргөлен кюм.

Толыныт ты маладыш жашне годым
Сталин «юмын» пұрымб ег-алак.
Нуным ик ўшыныт веле кодыш:
Чын кунам-гынат сента садак.

Да кавыт коми мланде мучко,
Лумыш, кулым кылан икдыралт.
Лийын лагерь тамык дечын шучко.
Ак айдемыш тыште — ўмыран.

Марий-алакымат тўшка шўгарын
Оптым. А тышке кō шуктен,
Нуным кылым деч ончыч каргышт
Шўмыштө, ик йўкымат лукде.

Кō шуктен? Ик Сталин веле омыт,
Лийыныт тыгайже воктенак.
Нунытан ом поч мый шкөмын ойгым.
Куана шем чон пўрлан гына...

Эр. Мый лектынам ола уремыш.
Лум — йолгорнышто да кыжыштот...
Йүд марте ме эсмаса, шер темыш,
Сылымут нашам кыгашына.

Кумло шамше ийымат шарвалтышт
Коми таг-алак, ойганен. Тунам
Кодын омыл сылымут мастарышт.
Лагерь — от пытаре нотленат.

Кайыным мөбтеи аэропортыш.
Рейсыш: Сыктымкар — Йошкар-Ола.

Шоналтет, бетон пәсу — ош портыш.
Лум лумеш, пеләдән ләңдәшлә.

Южышко / кўзән жәп ыңде шуо.
У йолташ-алак — шынча ончылынем.
Көзи миядран угыч тогмо шуми,
Шочмо Марий элын чонештем.

ЮЛЫН ЧУВАШ СЕРЫШТЫЖЕ УЛМО ГОДЫМ

Лектеш чевәр кенгек әрдене кече.
Шепкаже гай көеш марий чодыра.
Кўзән-кўзән каваш, төтеш тушечын
Ты вельишке, чылт шөртиңб мундыра.

Тура да кўкшб серыште Чуваший.
Но тысе ег-алак, мо шарнем, мемнам
Ышт ончо кўшыч, пагалат йолташ гай.
Шкежат тыгак ме почына чоннам.

Ончем: шикшла кая «Марий эл» поезд
Чуваши тумер вошт, мөңгышкб вашка.
А «Сеспель» теплоход, ош-кандын койыш,
Пеш, мура йомартлын чувашла.

Чуваши Одар ила марий Юл серыште,
Илат пурлаште кырык сир-алакна.
Пысманым йөршыш она уж әгерыште,
Да «Юл — ваш коштмо корно» манына.

Тышеч, чуваш таннан кундемке вечын,
Вола — шонет, шөршиялге мундыра,
Шынчеш чевәр кастене кече.
Шепкаже гай көеш марий чодыра.

СЕҢЫМАШ КЕЧЫН

Нылә визымше кйыш кидешымше майым
Кузеракын вапкыйын гын почмо ялана?
Коштынам первый классын, ом шарне чылт сайма.
Каласкалын авай. Тачат йўкшб солна.

Тунам алыште радио монь лийын огыл,
Алмаштен телефоным тул гай ожына,
Садламан дыр куми уәр жапыште толм.
Гўжлен митинг правлений поктен әрденак.

Ты уәр шынчаўдымат шукыным луктын.
Мо кертеш алмаштен эргым әле ачам?
Ләч көдеш каласын пұшылан тыгтай мутым:
— Тек лўмда әре у тукум шўмыш вонча.

Лийын огыл тунам әше радио суртышто
Сеңымаш кузе тогмо берген кутыраш.
Мыланна был ий серыште чытымым, укмыштым
Фронтонк-алак шкек каласкалышт пеш раш.

Вера Богачевам арналган

Кичке шочын тений ятыр пыздын.
Кё шала: сайлан я осаллан.
Ойго деч утлан огеш лий шылын.
Тудо почелат толеш коклан.

Пызле кичке шуко шочмылан тый
Такше гын куанышыч эре.
Первый лумын ужмекат, волгалтын
Чуриетше, кумылет мурен.

Шыч кычал кошт ковырам паарыште.
Тый оксам шыч шотло пшаллан.
Маныч: лиешат шийвундо арыме,
Чон моторлык — икте умырлан.

Август — пызле кичке лийме патыт.
Укшым лывырта тавер олма.
Сай моткоч. Но август кече агын
Плышамым курыклан.

ЫЛМЫНА МЕМНАН

Кё «Марий йылмет — Зеланый Дол марте...»
Манын ылышыште каласен эн ончыч,
Тудо — чын поэт: шомакше тэратен
Таче шуко егым мутланаш, чон шочын.

...Кодо шентелан адал Зеланый Дол.
Корно — кезде, волгыдо Шем тегыз серыш.
Тиде «Коктебальышке» кунам ом тол,
Ужын куанем мый түрлө калык эргым.

Лие первый кечынак поэзий кас.
Вүдышö — чон дене рвезе Лев Ошанин.
Ватле ошкыл веле — тегыз вүд лүшка.
Кажныже луджеже эн чатнам, ушаным.

Шкетын веле мый улам марий кокла гыч.
Сöрымö лудаш — от чанне мөйтешла.
— Ынде шочмо ылыме дене! — кычмыралыч.
Лудым Юл перген почеламутем марла.

Ыле жап полдалгын пöрдшö мардеж гай:
Кö шке йылмым йöратен чон воштак,
Калыкыште кö ойтен марла чолган,
«Илын деч кодат» тудлан малденят воштыл.

Кö «Марий йылмет — Зеланый Дол марте...»
Манын, тудо йöратен мо шочмо ойым?
Шкежкым, тужым вожышым пагален моштен?
Але тидым мужедан варап мый кодым?

Палемат рушла, мый ом йом нигуштат.
Ок йомдаре нигуштан йылмемым яныке.
Мылкынымшке мый лектам ыле, товат,
Пеле руш да пеле марий ег лезем гын.

КӨ ЗЕМЛЯКЕМ?

— Кө уло тыйын лўман землякет? —
Йодыч вагонышто, корнышто.
(Манын каласе: «Улам тытай шне» —
Кидым ниге огеш кормыкто.
Кө колын кертын лўмом, да шарна?
Мыйым палат шочмо илыште.
Моньч, эше поналта южтунам
Сылнымутнам изиш алышше).
— Такше земляк шагал огыл тугай,
Кө калык уш гыч ок эксе.
Копцев — артист, доктор Грузов, Миклай,
Мурмышто юзо Вишневский.
— Көжө тышеч лышларак чонетлан?
— Нуно чылаш улыт шөгге.
Но «земляк» мут «сыланде» ден ик вонан.
Кө кунта шурым,
Мылам тудо первый!

ИЛЫШ—МАНАШ ВЕЛЕ

Лучно ийым темымеке шоныным:
Янде ўдыр илыштем ила,
Но кузе почам чонем тудлан?
Але вот коштам май лачак шкочышко.

Кото ийым темымеке шоныным:
Арный пазыт кодо шонгелан.
Лектыч истанаш-влэзем марлан.
Резе ўдырлан уламыс шонго май.

Кумло ийыш лышеммеке шоныным:
Вузышко пурем ик вит ийлан.
Лекте тунамак танем марлан,
Пуйто тушто вёсым нуртем чонышко.

Нылле ийым темымеке шоныным:
Мом тываре шуйкалаш мылам?
Ўдыр шуко, иктыжым налам —
Омалыс эше туваре шонгыжо.

Витле ийым темымеке шоныным:
Янде мыйым пагалет чылан.
Ўсталтёрышкё нична, ойла пелан:
— Чылт йоча. Кидет мушкаш тый мондышыч.

* * *

Мыскара

— Паша тугае: каласе озам —
Шункем, кузе кўлеш, чыла мый.
Мынар шаршем, улам эреж «зам»,
Олмештыше, манаш марла гын.
— Озат олмеш лодымандет гын,
Шке шоныметым куш чыжет?
— Ом тушко шёмын шоныметым,
Но кугенден кертам йўжам.

— Тый йөрпән йоман отыл ала,
Могай-гынат пайдам кондет.
А шкенцын иланыште, пале,
Улат «заан» отыл—президент.

ИК МАРИЙ ДЕНЕ МУТЛАНЫМАШ

— Марий класс улыс. Тый молан
От колто тушко ўдыретым?
— Руш йылмыжат сита тудлан.
Марла ик мутым ок пеленште.
— Молан тый лўдыжат ала?
Гизназий деч вара кузе гын
Латынла, немьчла, рушла,
Французла монь окей-воженшт?
— Вет лийын тиде школко окно...
— Ала колтет? Тек тушемеш
Шке шочмо йылмыжат. Монтеш
Марийын ок савырае, можыч.

* * *

Туте чот моктанаш тушемеш кожо —
Ўрат, кузе гын ок шөл тудын монш?
Таклан облат мо: йылмын уке лужо.
От уж гын колтышт шочылым нияон.

Ойла, ойла, да шуйто шканаште
Чыла пашам сента ынгон оптен...
Кутече муным кеч-кузе чиялте,
Огеш тамлешт тидлан кўра оптем.

* * *

Эллан, калыккан пайдам кондышо планым
Кўлеш шунташак. Тидым кыкне пала.
Сәңдене пашаче ег эр гыч тўгалын
Пуа виным, жиным тўшка сомллан.

Шуматын ер тўрыш, чанкерыш, аланыш
Кая канаттыш, шонет, пўтынь ола...
Тидлан мый ёрам: чодыра руymo планым
Кузе эртарен темаш тоштыт ала?

* * *

Мыляре шуырак илем тўняште,
Тунар моторын перый таг чучеш.
Векат, ий-алак, ик шўдышыш пуналтын,
Нелемыт возыш тудынат вәчеш.

Мемнан лўмеш ыш йонто шўыр-тўмыр.
Шижам тидлан мый шкемын титанем.
Сай тидышат: йөрәтымашын ўмыр
Айдемын деч огеш керт кўчыкем.